2017-18

अंतरविद्याशाखीय बहुभाषिक शोध पत्रिका

विद्यावार्ता

National Conference on SPORTS & LIBRARY SCIENCE 2018

A HOLISTIC APPROACH TO ENHANCE HUMAN KNOWLEDGE, PERFORMANCE AND HEALTH THROUGH SPORTS AND LIBRARY SCIENCES

24 th FEBRUARY 2018

Organised by

Pandit Deendayal Upadhyay Education Society's

SHRI SANT SAVTA MALI GRAMIN MAHAVIDYALAYA, PHULAMBRI

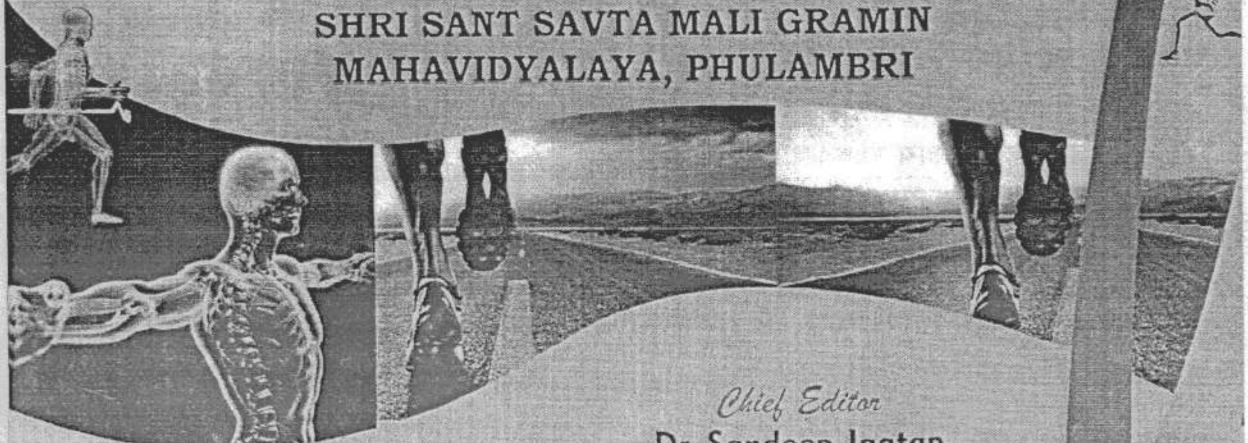

Chief Editor

Dr. Sandeep Jagtap

Convener

Dept. of Physical Education

Special Issue

ISSN - 2319 9318

. Reg.No.U74120 MH2013 PTC 251205

Harshwardhan Publication Pvt.Ltd.

At.Post.Limbaganesh,Tq.Dist.Beed

Pin-431126 (Maharashtra) Cell:07588057695,09850203295

harshwardhanpubli@gmail.com, vaidyawarta@gmail.com

All Types Educational & Reference Book Publisher & Distributors

118	Web Based Library Services And The Role Of Librarian **Miss. Madhuri Sharad Suryawanshi /Dr. Vaishali S.Khaparde**	714
119	Web 2.0 And Its Application For Library And Education **Mr.Rajesh Gedam**	720
120	‡Ô- ÖÏÓ£ÖÖ»ÖµÖê : ¯ÖÏÖ. ³Ö Ö¾ÖÖ-Ö ,üÖ.›üÖê êú,›üÖò. ×¾Ö Îú´Ö ¤üÖ×Æü±úôêû	730
121	नेटवर्क व्यवस्थेतून वाचनसाहित्याचा एकत्रीत उपयोग प्रा. राजेश बळीराम गोरे, प्रा. सुनील राजेश्वरराव आंबटवाड	733
122	ग्रंथालयाचे बदलते स्वरूप : डिजीटल ग्रंथालय श्री. योगेश प्रकाश सुरवाडे, श्री. सुरज तुळशीराम लव्हंडे	737
123	ग्रंथालयाच्या गुणात्मक विकासासाठी ग्रंथपालनाची कौशल्ये प्रा. अडसुळे एस.पी.	742
124	ÖÏÓ£ÖÖ»ÖµÖß-Ö ÃÖê³¾ÖÖ †Ö× Ö ÃÖÖê¿Ö»Ö-Öê™ü¾Ö× Ô Ö ÃÖã¸ëü¦ü ŸÖÖ¸ü êúÀ¾Ö¸ü ¸üÖšüÖê›ü	747
125	संशोधनामध्ये ग्रंथालयांची भूमिका हिरवे पी. एस.	752
126	लायब्ररी नेटवर्कींग ओमप्रकाश भगवानराव साबळे	757
127	माहिती तंत्रज्ञान: ग्रंथालय एक ओळख प्रा. प्रदिप दत्तात्रय गायकवाड	760
128	माहिती तंत्रज्ञानाच्या युगात महाविद्यालयीन विद्यार्थ्यांच्या वाचन सवयी: एक... कु. शारदा लांजेकर,	765
129	नांदेड आणि परभणी जिल्हयातील विज्ञान विषयाच्या प्राध्यापकांच्या ... श्री सिद्दीकी नईम अहेमद, डॉ. सौ. शालीनी एम. साखरकर	772
130	परिवर्तनशिल ग्रंथालयाच्या गुणात्मक विकासासाठी ग्रंथपालनाची कौशल्ये प्रा. अडसुळे एस.पी., डॉ. लोकलवार बी.आर.	777
131	" संशोधणामध्ये ग्रंथालयाचे वेगळपणेची भूमिका " राजकुमार गं. बोंडे	782
132	रि—इंजिनीअरिंग प्रा. भगवान रा.डोके, डॉ. अनिल एम.चौधरी	786
133	संशोधनात ग्रंथालयाची भूमिका प्रा.अशोक ल.पठाडे	790
134	संशोधनामध्ये ग्रंथालयाची भूमिका प्रतिभा लक्ष्मण वराडे	795
135	संशोधनामध्ये ग्रंथालयांची भूमिका हिरवे पी. एस.	798
136	संशोधनात ग्रंथालयाचे महत्व एक अभ्यास	

संशोधनामध्ये ग्रंथालयांची भूमिका

हिरवे पी. एस.

कला व विज्ञान महाविद्यालय, चौसाळा.

प्रस्ताविक :

संशोधन या शब्दाचा अर्थ समाज शास्त्रात व्यापक अर्थाने वापरला जातो. व्यक्तिच्या बौध्दिक आणि व्यावहारिक प्रश्नांची उत्तरे शोधून काढणे हा संशोधनाचा प्रयत्न असतो. जिज्ञासा ही माणसाची मूलभूत प्रवृत्ती आहे. त्यामुळे माणूस ज्ञानेंद्रियाच्या सहाय्याने निरीक्षण व अनुभवातून ज्ञान प्राप्त करतो. संशोधन हा ज्ञानाचा व्यवच्छेदक घटक आहे. प्रत्येक घटनेबद्दल का? कसे? काय? या प्रश्नाची उत्तरे आपल्या बुध्दिने शोधून काढतो.

वैज्ञानिक पध्दतीने माहिती संकलित करणे, त्याची सुसंगत व तर्कसंगत मांडणी करणे व त्यातील कार्यकारण संबंध शोधणे, समस्येवर उपाय शोधणे या सर्व बाबी मनुष्य जिज्ञासेने करतो. त्यामधून पध्दतशीरपणे सत्याचा किंवा अज्ञाताचा शोध घेतो.

जिज्ञासू प्रवृत्तीने एखाद्या प्रश्नाची सत्यान्वेषी भूमिकेवरुन चिकित्सा करुन अंतिम अथवा निर्णायक उत्तर शोधण्याची अथवा तथ्य–निर्णय करण्याची जी प्रकिया आहे तिला संशोधन म्हणतात

संशोधन संज्ञेबाबत काही तज्ञांनी केलेल्या व्याख्या–

1. **चार्ल्स बुशा आणि स्टिफन हार्टर :**

"संशोधन म्हणजे ज्ञान प्राप्तिसाठी घेतलेला शोध."

2. **एम. एच. गोपाल :**

"संशोधन म्हणजे अत्यंत पध्दतशीरपणे घेतलेला सत्याचा किंवा अज्ञाताचा शोध."

3. **Webster Disctionary (शब्दकोश) :**

"Research is a Careful, Critical inquiry of examination in investigation in order to ascertain something (Webster Disctionary)

"एखाद्या विषयाचा / गोष्टीचा शोध घेण्याची ही एकूण प्रकिया पूर्णपणे वस्तुनिष्ठ असावी लागते. तरच त्या गोष्टी मधील परस्परां संबंधातील जाणीव होउन एखाद्या शाश्वत सिध्दांताची निर्मिती करु शकतो" संशोधनाच्या मुशीतून सर्वसामान्य सिध्दांत प्रस्थापित होतो

तेव्हा ते 'मूलभूत संशोधन' असते व त्या सिध्दांताचा उपयोग दैनंदिन व्यवहारात व ग्रंथालयीन कामगाजामध्ये ग्रंथाचे व्यवस्थापन नोंद वाटप व इतर वाचन साहित्यासाठी व सुलभता आणण्यासाठी केला जातो.

थोडक्यात संशोधन म्हणजे कोणत्याही ज्ञानशाखेत नवनवीन तत्वे किंवा तथ्य शोधण्यासाठी जुनी आणि नवीन तत्वे व तथ्य परिक्षणासाठी केलेला चिकित्सक व पध्दशीर अभ्यास म्हणजेच संशोधन होय.

- **ग्रंथालयात संशोधनाची आवश्यकता :**

ग्रंथालयामध्ये कामकाज करणा–या कर्मचारी व ग्रंथालयाचा वापर करणारे विद्यार्थी वाचक, संशोधक यांना एखाद्या समस्येची जाणीव झाल्यास ती समस्या सोडवण्यासाठी तिचे सखोल निरिक्षण करतो. म्हणजेच ती समस्या सोडविण्यासाठी एखादी चाचणी घेउन तिचे विश्लेषणात्मक वर्णन करुन सत्य शोधून ग्रंथालयासाठी त्याचा अधिक उपयोग कसा होईल हा प्रयत्न केला जातो. त्यासाठी त्याची ऐतिहासिक किंवा भूतकालीन परिस्थिती तपासली जाते. सद्यःस्थितित सदरील समस्या कशामुळे उद्‌भवली म्हणजेच त्याचा कार्यकारण संबंध तपासणे गरजेचे आहे.

1) एकाद्या समस्येच्या विश्लेषणाचा ओघ भविष्यातील स्वरुपाकडे आणि तिच्या परिस्थितीकडे ही संशोधकाचे लक्ष वेधू शकतो. शिक्षण क्षेत्रामध्ये एखादा नवीन अभ्यासक्रम तयार करण्यासाठी समाजातील उच्चशिक्षीत शिक्षण तज्ञ, विचारवंत, विविध क्षेत्रातील नामवंत, विचारवंत या सर्वांच्या मताचा अंतर्भाव आवश्यकतेप्रमाणे अभ्यासक्रमात केला जातो व त्याचा फायदा ग्रंथालयीन वाचक, प्राध्यापक, विद्यार्थी व संशोधक यांना होतो.

2) ग्रंथालयीन समस्या सोडवण्यासाठी संशोधन कार्यामध्ये अनेक पध्दतीचा वापर करुन संशोधनाच्या मार्फतच ती समस्या सोडवता येवू शकते. फ्रेडरिक लॅमसन व्हिटनी यांचे मतानुसार विविध स्वरुपाच्या संशोधन प्रकिया कार्यान्वीत असतात. त्या प्रकियेचा उपयोग आपणास ग्रंथालय व संशोधन यांच्या संदर्भात घेता येतो. विश्लेषणात्मक संशोधन पध्दतीचा वापर ग्रंथालयातील समस्या सोडवण्यासाठी आपल्याला करता येतो. त्यासाठी ऐतिहासिक पार्श्वभूमी किंवा सदर्भ तपासून भविष्यकालीन स्वरुप त्याचे काय असेल? त्याची प्रायोगिकता किती आवश्यक आहे. त्या धरतीवर तत्व चिंतन झाले आहे का? समाज किंवा सामाजिक घटना यांना ते किती उपयुक्त आहे. नवीन कलाकृतीचा काही समावेश आहे का? या सर्व

गोष्टींचा विचार करुन नवनवीन साहित्याचा अविष्कार ग्रंथालयीन संशोधनाच्या मार्फत झालेला आपणास दिसून येतो.

- **ग्रंथालय आणि संशोधन यांचा संबंध**

ग्रंथालय आणि माहिती शास्त्रामध्ये संशोधन करताना वेगवेगळ्या पध्दतीचा सतत अवलंब केला जातो. यामध्ये डेल्फी तंत्रज्ञानासारखे प्रभावी तंत्र उपयोगी येते. ग्रंथालयीन समस्या सोडवण्यासाठी ग्रंथपालाच्या मार्फत वाचकांना एखादी प्रश्नावली पाठवून त्या वाचकांची मते जाणून घेता येतात. तसेच तुलनात्मक अभ्यासासाठी व पाहणीसाठी त्याची आपल्याला वर्गवारी करुन परिणाम शोधता येतो. त्या परिणामाची एकवाक्यता करण्यास मदत होवून ग्रंथालयीन प्रक्रियेमध्ये याचा उपयोग आपल्याला करता येतो.

निर्णय घेणारा एखादा व्यक्ती पूर्वीच्या निर्णयामुळे किंवा पूर्वीच्या माहितीच्या पार्श्वभूमी माहिती नसतानाही निर्णय घेतो. ज्यामुळे या गुंतागुंतीच्या माहितीच्या जाळ्यात तो अडकल्यामुळे त्याला निर्णय घेता येत नाही. ग्रंथालयीन कामकाजामध्ये भविष्यात निर्माण होणा–या समस्या, त्या सोडवण्यासाठी वर्तविलेले अंदाज, त्याचे विश्लेषण करता येते. त्याला पर्याय सूचवले जातात किंवा नवीन पध्दतीचा संशोधकाला वापर करणे गरजेचे आहे.

भविष्यातील घडणा–या घटना आणि परिस्थिती याबद्दल आपणास वेळोवेळी संशोधनाच्या माध्यमातून त्याची माहिती घेता येते. उदा. तज्ञांना एखाद्या विशिष्ट विषयासाठी प्रश्नावली पाठवून देतो व त्याची समरी वाचून आपण आपली समरी पडताळून पाहतो. जर आपल्याला अपेक्षित असे उत्तर येत नसेल. तर परत–परत त्या विषयावरील प्रश्न तज्ञाकडे पाठवून त्यांची मते जाणून घेतो आणि अशा सर्व प्रकारच्या तज्ञाकडून जोपर्यंत एकमत होत नाही तोपर्यंत ही प्रकिया चालू ठेवतो. या सर्व प्रकियेस डेल्फि तंत्र म्हणतात. या डेल्फि तंत्राच्या माध्यमातून आपणास ग्रंथालय आणि संशोधन यांचा सातत्याने येणारा संबंध लक्षात येतो व त्यामुळे ग्रंथालयीन समस्या सोडवण्यासाठी व त्याचे उत्तर शोधण्यासाठी आपणास वाचकांना नवनवीन सेवा देण्यासाठी याचा उपयोग करता येतो.

ग्रंथालयीन समस्या सोडविण्यासाठी ग्रंथालयामध्ये ऐतिहासिक संशोधन पध्दती, वर्णनात्मक संशोधन पध्दती, तौलनिक अभ्यास, प्रायोजिक संशोधन पध्दती अशा विविध पध्दतीचा अवलंब करुन ग्रंथालयीन समस्या सोडवल्या जातात.

ग्रंथालय आणि संशोधन यांचा संबंध :

1. **वर्णनात्मक संशोधन पध्दतीचा ग्रंथालयातील उपयोग :**

वर्णनात्मक संशोधन हे सत्यशोधनासी संबंधित असते. या पध्दतीच्या उपयोजनेद्वारे एखादी सामाजिक घटना, कार्य, उपकम किंवा योजना यांची सद्यःस्थिती काय आहे यांचा सखोल अभ्यास करुन गुणदोषाची वस्तुनिष्ठपणे चिकित्सा करतो. तसेच संशोधनात सत्यपरिस्थितीचा शोध घेणे हे उदिष्ट असते. शोध घेतल्यावर संशोधक परिस्थिती सुधारण्यासाठी मार्गदर्शक सूचना करु शकतो. ज्यामध्ये उद्दिष्टे, विश्लेषन इत्यादी गुण असावे.

उदा. माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शाळेच्या एका ग्रंथपालाने आपल्या ग्रंथालयावर वर्णनात्मक लिहिलेल्या लेखात पुढील तक्ता दिला आहे. तक्ता उद्रधृत करण्याच्या ग्रंथपालाचा उद्देश काय होता. की, लेख वाचणा–यांना ग्रंथालयाचा कसा उपयोग करीत आहेत याची कल्पना यावी.

अ.क.	वर्ग	एकूण विद्यार्थी	ग्रंथालयात येणारे विद्यार्थी
1.	12 वी	120	65
2.	11 वी	110	60
3.	10 वी	98	20
4.	9 वी	80	25

या वरुन आपल्या असे लक्षात येते की, ग्रंथालयाचा मुळ उद्देश साध्य होत नाही. गोळा केलेली माहिती फक्त सादर करण्यात आलेली आहे. या सादरीकरणात विश्लेषण आणि चिकित्सा यांचा अभाव असल्याने लेख वाचकांना ग्रंथालयाच्या विद्यार्थ्यांकडून घेणा–या उपयोगाबद्दल पुरेसी कल्पना येत नाही.

थोक्यांत वर्णनात्मक संशोधन पध्दतीचे सत्यशोधन तत्वचिंतन आणि ग्रंथालयीन शोध, हे सर्व संशोधनाचे प्रकार समाविष्ठ आहेत. ग्रंथालयात वर्णनात्मक संशोधन पध्दती कशापध्दतीने राबवली जाते. यासाठी वस्तुनिष्ठ माहिती गोळा करुन संशोधनाचा उद्देश व मूल्यमापन लक्षात येते.

2. **के. स्टडीच्या माध्यमातून ग्रंथालयीन समस्याचे निवारण :**

ग्रंथालय शास्त्रात वर्णनात्मक संशोधन पध्दतीने संशोधन करावयांचे झाल्यास के. स्टडीचा अभ्यास काही वेळेस लक्षात घेणे आवश्यक आहे. यामध्ये प्रामुख्याने डॉक्टर आणि मनोविकार तज्ञ सतत के. स्टडी प्रयोग करत असतात. ग्रंथालय आणि माहिती शास्त्रात संशोधनासाठी एका व्यक्तीच्या ऐवजी एका विशिष्ट क्षेत्रातील व्यक्तीचा गट अभ्यासण्यासाठी घेतला जातो. या गटाचा अभ्यास ग्रंथालयीन सेवेच्या संदर्भात घेतला जातो. उदा. एखाद्या ग्रंथालयातील संशोधनासाठी देण्यात येत असलेली पेट्टंस सेवा दुस–या एखाद्या ग्रंथालयात समाज शास्त्रज्ञांना होत असलेला सोशल सायन्स सायटेशन इंडेक्स आणि सोशॉलॉजिकल ॲब्स्ट्रॅक्टसारख्या द्वितीयक नियतकालिकांचा उपयोग होतो.

3. **ऐतिहासिक संशोधन पध्दतीचा ग्रंथालयात उपयोग :**

"भूतकालीन घटकांचा अभ्यास वर्तमान परिस्थितीची कल्पना नीटपणे करता यावी म्हणून करावा लागतो. अशा अभ्यासान्वये सध्या घडणा–या घटनांची ऐतिहासिक पार्शभूमी समजते. ज्या पध्दतीने असा अभ्यास केला जातो त्यास ऐतिहासिक संशोधन पध्दती असे म्हणतात." या पध्दतीमध्ये भूतकालीन परिस्थितीचा अभ्यास केला जातो. ग्रंथालय शास्त्रात ही संशोधन पध्दती ग्रंथालयाचा इतिहास कळावा म्हणून वापरली जाते. उदा. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ ग्रंथालयाचा इतिहास असा विषय संशोधनासाठी असेल तर तो ऐतिहासिक संशोधन पध्दतीमध्ये येतो.

4. **तौलनिक अभ्यास व ग्रंथालय :**

ग्रंथालय आणि माहिती शास्त्रात पुढील विषयात अभ्यास होवू शकतो. परंतु निवडलेले दोन्ही स्तर / संख्या समान असाव्यात. उदा. 1) एखाद्या महाविद्यालयीन ग्रंथालयातील व्यवस्थापन पध्दतीचा तौलनिक अभ्यास. 2) अमेरिकन ग्रंथालयाची वर्गीकरण प्रणाली आणि भारतातील याबाबतची प्रणाली यांचा अभ्यास करता येईल. 3) दोन विद्यापीठ ग्रंथालयातील संदर्भ सेवांचा अभ्यास.

वरील संशोधनाच्या अभ्यासातून आपणास असे लक्षात येईल की, दोन स्तर किंवा संख्या यांचा तुलनात्मक अभ्यास करुन त्यातील गुणदोष आपल्याला शोधता येवू शकतात.

5. **प्रायोगिक संशोधन व ग्रंथालय :** ग्रंथालय आणि माहिती शास्त्र हे ग्रंथालयाचे संघटन आणि उपभोगत्यांना द्यावयाच्या सेवाचे पध्दतशीर नियोजन आणि व्यवस्थापनाचे

शास्त्र आहे. प्रदान करण्यात येणा–या सेवामध्ये सुधारणा करण्याची गरज भासत असते. प्रायोगिक संशोधन पध्दतीमध्ये कोणत्याही गोष्टीत घडून येणा–या बदलाचे किंवा होणा–या वाढीचे सुनियंत्रित निरिक्षण केले जाते.

सारांश :

ग्रंथालयामध्ये संशोधनाची भूमिका नेहमीच महत्वपूर्ण राहिली आहे. संशोधनाच्या माध्यमातून वाचकांना वेळोवेळी पारंपारिक आणि अधूनिक पध्दतीच्या सेवा आपल्याला देता येवू शकतात. ग्रंथालयातील समस्या सोडवण्यासाठी वेगवेगळ्या संशोधन पध्दतीचा अवलंब करुन त्या समस्येच्या मुळापर्यंत जावून ती समस्या सहजतेने सोडवण्यासाठी संशोधनाची मदत होते. संशोधनाच्या माध्यमातून एखाद्या समस्येमध्ये असलेले दोष कमी करुन त्यामध्ये गुणात्मक वाढ करता येते. ग्रंथालय आणि संशोधन यांचा संबंध नित्य स्वरुपाचा असल्याने वाचक, प्राध्यापक, संशोधक व अन्य वाचक या सर्वांना तत्पर सेवा देवून त्यांचे समाधान करता येईल.

संदर्भ सूची :

1. काचोळे, दा. धो. सामाजिक संशोधन पध्दती, औरंगाबाद कैलास पब्लिकेशन, 1993.
2. पवार एस. पी., बडकते सविता आणि इतर, ग्रंथालय व महितीशास्त्र, कोल्हापूर फडके प्रकाशन, 2002.
3. पाटील वा. भा. संशोधन पध्दती, पुणे : प्रशांत पब्लिकेशन्स, 2006.
4. रिसवडकर, म. रा. संशोधन व्याख्या आणि पध्दती, नाशिक : य. च. म. मु. विद्यापीठ, 2000.
5. Verma, Kusum. Modern Practices of library information Services, Delhi: Vista International Publishing House, 2006.
6. Gopal M.H. an Introduction to Research Procedure in Social Science, Bombay, Asia Pub. House 1970.
7. Kumar, P.S.G. A Students Manual of Lib. & Inf. Sci. Two vol. B.R. Publication Delhi, 2002.
8. Thakur S. Lib. & Inf. Sci. Danik Publication New Delhi, 2005.

2017 - 18

Impact Factor – 3.452 ISSN – 2348-7143

INTERNATIONAL RESEARCH FELLOWS ASSOCIATION

RESEARCH JOURNEY

Multidisciplinary International E-Research Journal

PEER REFREED & INDEXED JOURNAL

February-2018

SPECIAL ISSUE-LI

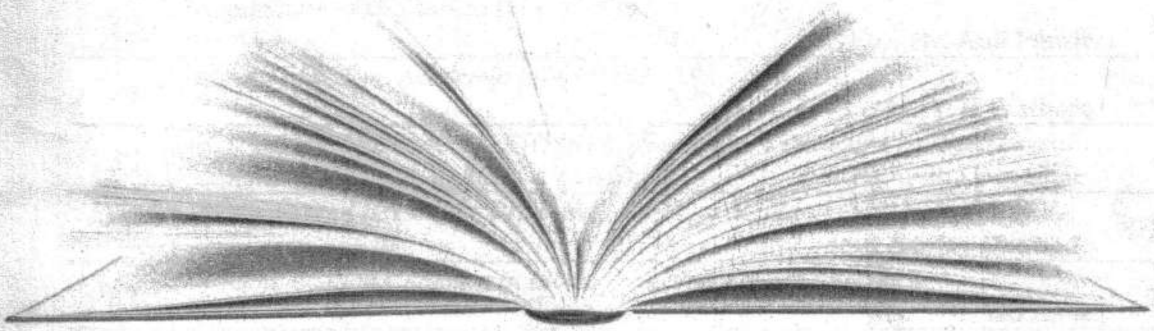

Guest Editor
Prin. Dr. B. S. Yadav
K. J. Somaiya College of Arts,
Commerce & Science,
Kopargaon, Tal. Kopargaon,
Dist. Ahmednagar (MS) India.

Chief Editor :
Dr. Dhanraj T. Dhangar
Dept. of Marathi,
MGV's Arts & Commerce College,
Yeola, Dist. Nashik (MS) India.

Executive Editor : Prof. S. R. Pagare, Dr. G. K. Chavhan & Prof. Mrs. N. B. Shinde
K. J. Somaiya College of Arts, Commerce & Science, Kopargaon,

This Journal is indexed in :
- UGC Approved Journal List No. 40705 & 44117
- Scientific Journal Impact Factor (SJIF)
- Cosmoc Impact Factor (CIF)
- Global Impact Factor (GIF)
- Universal Impact Factor (UIF)
- International Impact Factor Services (IIFS)
- Indian Citation Index (ICI)
- Dictionary of Research Journal Index (DRJI)

RESEARCH JOURNEY

SWATIDHAN PUBLICATIONS

'RESEARCH JOURNEY' International Multidisciplinary E- Research Journal
Impact Factor - (CIF) - 3.452, (SJIF) – 3.009, (GIF) –0.676 (2013)
Special Issue 51
UGC Approved No. 40705 & 44117
ISSN : 2348-7143
February 2018

23	*Accessibility to the Information Communication Technology (ICT) Applications in Llibraries (Special Reference to Beed City)* **Mr. P. S. Hirve**	118
24	*ICT Impact on Library Services and Resource* **Jyoti Magar**	122
25	*The Role of ICT Based Libraries on Society* **D. E. Dadpe**	127
26	*Application of ICT in Academic Libraries* **G. M. Kangune**	139
27	*Best Practices in Academic Libraries in ICT Environment : A case Study of AIMBA Library* **Shri. Uday Kulkarni & Changdeo Kahandal**	147
28	*Cloud Computing and its application in Library* **Manisha Jadhav**	152
29	*ICT based Innovative Services in College Library : An Overview* **Harshal Pawar**	158
30	*Information Technology for Libraries in the 21st Century* **Dr.Vijayakumar Mulimani**	164
31	*Use and Impact of ICT in Academic Library: A Review* **Dr. Yogini Dhakad & Dr. G. N. Panchal**	169
32	*Impact of ICT on Library Resources and Services* **Subhash Ahire**	174
33	*Application of ICT in Academic College Libraries* **Dr. Anil Pawar**	181
34	*Impact of ICT on Academic Library Service* **Mr. A. R Wathore**	186
35	*ICT Centre, Chincholi (IT-KIOSK) An extension activity of Arts, Science and Commerce College, Kolhar : A case study* **Mr.Adinath Darandale**	190
36	*The Impact of ICT on the Print and Non-Print Media* **Madhavi Waingade & Sanjay Dhawade**	193
37	*Communication Channels in Library : A Theoretical Approach* **Ms. Vrushali Rane**	198
38	*Relevance of Online Databases in Education with Special Reference to SNDT Knowledge Centre, Pune* **Manisha Jadhar**	202
39	*Open Source Software's (OSS) in Libraries: An Impact* **Dr. Sheetal Naik**	208
40	*Rayat Knowledge Bank: A digital library* **Mr. Arjun Anandkar**	214
41	*Application of Information Communication Technology in Academic Libraries* **Sachin Wani**	220
42	*Digital Libraries and Search Engines* **Mr. Ashok Vaidya & Mr. R. B. Pagore**	223
43	*Shodhganga : Research Database for Academic Library with Special Reference to Citation Analysis of Library and Information Science Theses* **Jagdish Vyas**	236
44	*Digital Reference Services in the Digital Age : A Review* **Mr.Nitin Bachhav**	244
45	*Importance of Reading Habits and Social Effort of Bhilar Project* **Kishori Maratkar**	249
46	*E –Journals in Academic Libraries: An Overview* **Mrs. Prajakta Mhaprolkar**	253
47	*Digital Libraries and Institutional Repositories* **Dr. Dilip Jadhav**	261

'RESEARCH JOURNEY' International Multidisciplinary E- Research Journal
Impact Factor - (CIF) - 3.452, (SJIF) – 3.009, (GIF) –0.676 (2013)
Special Issue 51
UGC Approved No. 40705 & 44117
ISSN : 2348-7143
February 2018

Accessibility to the Information Communication Technology (ICT) Applications in Libraries Special Reference to Beed City.

Mr. P. S. Hirve
Librarian
N.S.S.R's.Arts and Science College, Chousala,Tq. Dist. Beed – 431122.

Abstract

Information is considered as fifth need of human in ranking. In this paper the study has been done a research for application of Information communication Technology (ICT) and uses of ICT tools in Libraries, to find out the application of ICT skills in LIS Professionals and to modernize the Libraries, the study has been done in Engineering Colleges and Arts & Science Colleges, and How ICT tools are applied to provide innovative services to the users.

Keywords: Accessibility, ICT Application, Academic Libraries.

Introduction:

The basic aim of present paper is to highlights how much libraries have been exaggerated with the advent of Information and Communication Technology (ICT) based products & services and their priorities have been shifted to on ICT for instance library automation, digital archives, library 2.0 and library services In the era of information explosion, the tremendous amount of information is being enervated and transmitted from every corner of the world in the form of print materials, research articles, lectures, presentations video conferencing, technical reports, standards and patents etc. In the early stages of 20th century, libraries were facing the problems, of how to cater and fulfill the users' demand in minimum span of time. The solution was to adopt the ICT based products & services. To deal with new challenges and increasing demand of users, libraries are reconsolidating; reshaping, redesigning and repackaging their services and information products by incorporating ICT based products & services. Information is the key factor in any kind of Research and development. The information itself and way it is accessed have undergone changes owing to the development in information and communication technology. According to information it is considered as a fifth need of human after ranking air, water, food and shelter. Information technology entered into Libraries, especially Academic Libraries and research libraries during 1960s. Quick and easy access to every required information is a supreme importance especially in Academic Libraries. Information processing, storage, communication, dissemination of information automation etc, further origin of Internet and development of World Wide Web, revolutionized the information communication technology. Based on this the application of CT in libraries become essential to provide the facilities of the user community.

ICT Definition

Ebijuwa and To Anyakoha (2005)[1,2] define ICT as "tools and as well as means used for collection, capture,process, storage, transmission and dissemination of information".

Objectives

1. To find out the applications of ICT skills in LIS professionals to modernize the libraries.
2. To understand how ICT tools can be applied to provide, Innovative services to the users.
3. To analyze the barriers in collection of e-resources in libraries.

4. To find out the participation of LIS professionals in various ICT related activities.

Need for the Study

The study reveals the drawbacks of the information access through print media. It elucidates the wide growing gap in volume of consumption between print media and electronic media by contemporary Users of colleges studying in Beed city. The study is confined to the impact of ICT information on the Access pattern of Users colleges studying in Beed city. The main aim of the study is to measure the respondents' ICT information needs and their information seeking behaviour in collecting ICT resources. the Information Communication technological world, knowing the respondents' changing attitude towards ICT information is very essential. In this context the study is needed in the present scenario.

About Beed

Beed District isadistrict of the Former Marathi language of Hydrabad State . the establistment of the bilingual state in1956,this district was in the Marathwada Region of the bilingual state.After the establishment of Maharashtra state in 1960, In the linguistic state it was include in Maharashtra. The main Region of Beed of 43 villages and 11 talukas. Beed District Administrative Division is Aurangabad Division . the following Talukas Beed ,Wadvani , Kaij , Dharur, Majalgaon, Parli ,Ambejogai , Geovrai, Shirur (K), Patoda , Aasti.

Education

The Beed city is avalibal the 10 senior colleges.the booth colleges are affiliated to Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada university Aurangabad.

Library Services Libraries are also providing various ICT-based services to their user, including the following Electronic document delivery Networked information resources Delivery of information to user desktops Online instructions Online readers advisory services Applications of ICT

Now a days there are several information communication technology for various housekeeping, management and administrative functions of the library, different electronic and digital media, computer aided electronic equipment's, networks and internet has provided significant role in retrieval and dissemination of information and playing an vital role for modernization of libraries.

Digital Library

A digital library is an assembled of digital computing, storage and communication machinery together with the content and software needed to reproduce, emulate and extend the services provided by conventional libraries based on paper and other material means of colleting, cataloging, finding and disseminating information. A full service digital library must accomplish all essential services of traditional libraries and also exploit the well-known advantage of digital storage, searching and communication. It provides access to part of or all its collection, such as plain texts, images, graphics, audio and video materials and other library items that have been electronically converted, via the internet

Library Automation

Library Automation is the concept of reducing the human intervention in all the library services so that any user can receive the desired information with the maximum comfort and at

ISSN : 2348-7143
February 2018

the lowest cost. Major areas of the automation can be classified into two-organization of all library database and all housekeeping operations of library.

Library Networking

Library networking means a group of Libraries and Information Centers are interconnected for some common pattern or design for information exchange and communication with a view to improve efficiency.

Library Management

Library Management includes the following activities which will certainly be geared up by the use of these fast ICT developments, Classification, Cataloguing, Indexing, Database creation, Database Indexing.

Conclusion

The inevitable conclusion that the researchers have arrived at in this study is that ICT has fulfilled its promise in academic libraries, there is remarkable rise in the use of ICT, many of the libraries activities are now ICT driven. This has led to the speed on acquisition, processing, storage, retrieval and dissemination operations. The change enforced by ICT, to adoption of products and services of ICT in libraries are robust indicator of this response. It provides a means for overcoming historically intractable problems of isolation and lack of access to information and knowledge, crucial pediments to libraries development. The ICT products and services have reshaped the educational landscape by transforming the content and modes of release of information.

Bibliography

1. Adeyoyin, Samuel Olu (2005), "Information and Communication Technology (ICT) Literacy among the staff of Mogerian University Libraries", Library Review, Vol. 54 No.4, pp. 257-266.
2. Ahmad, Naved and Fatima, Nishat (2009), "Usage of ICTproducts and services for research in social sciences at Aligarh Muslim University",DESIDOC Journal oflibrary &Information Technology, Vol. 29 No.2, pp. 25-30.
3. Ahmad, Parvez and Iqbal, Jafar (2009), "Library Automation of Al-Barkaat Instituteof Management Studies, Aligarh with the help of Alice for Window (AFW) Library Software", Indian Journal of Library and Information Science, Vol. 3 No. 2, pp. 81-86.
4. Ebijuwa, A.A. (2005). Information and Communication Technology in university libraries: The Nigeria experience. Journal of Library and Information Science, 7(1&2) :23-30.
5. Anyakoha, M.W. (2005). Information and Communication Technology (ICT) in library services. Coal City Libraries, 2(1&2):2-12.
6. Cholin, V.S (2005), study of the application of information technology for effective access to resources in India in university libraries. The International Information & Library Review, 37(2),pp.189-197.
7. Is ICT Infrastructure capable to accommodate standardized library management systems? : Case studies of library automation from public sector universities in Islamabad (Pakistan). Available: http://www.crl.edu.ac.in

8. Adomi, Esharenana E. (2006), "Mobile phone usage patterns of library and nformation science students at Delta State University, Abraka, Nigeria", Electronic Journal of Academic and Special Librarianship,Vol. 7 No.1,
9. Ahmad, Naved and Fatima, Nishat (2009), "Usage of ICT products and services for research in social sciences at Aligarh Muslim University", DESIDOC Journal of Library & Information Technology, Vol. 29 No.2, pp. 25-30.
10. Arora, Jagdish (2009), "Library 2.0: innovative technologies for building libraries of Tomorrow", in ETTLIS proceedings of Bridging the Digital Divide in JIIT University, Noida, 2009, pp.49-65.